

Шепетько Р.І.,
аспірант кафедри економічної політики та врядування,
*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

Shepetko Roman,
Post-Graduate Student,
Department of Economic Policy and Governance
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ, ЗАВДАНЬ І ПРІОРИТЕТІВ НЕОІНДУСТРІАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Шепетько Р.І. Визначення мети, завдань і пріоритетів неоіндустріальної стратегії економічного розвитку України. У статті здійснена спроба визначення й обґрунтування мети, завдань і пріоритетів неоіндустріальної стратегії економічного розвитку України. Під час дослідження встановлено, що основні завдання вищезазначеної стратегії полягають у стимулюванні високотехнологічних та інноваційних галузей, виробництві продукції з високою доданою вартістю. Пріоритет наступного рівня належить традиційним галузям, які забезпечують велику кількість робочих місць, мають високий потенціал для зростання виробництва і в яких Україна має конкурентні переваги, таким як АПК, металургійний комплекс, хімічна промисловість і ОПК. Основним механізмом стимулювання неоіндустріальних перетворень є державна інвестиційна політика, яка повинна бути націлена на вдосконалення податкового, митного та інвестиційного законодавства і приведення його до європейських стандартів та створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Ключові слова: економічний розвиток, стратегія, неоіндустріалізація, структурна політика, реструктуризація.

Шепетько Р.І. Определение целей, задач и приоритетов неоиндустриальной стратегии экономического развития Украины. В статье предпринята попытка определения и обоснования целей, задач и приоритетов неоиндустриальной стратегии экономического развития Украины. В ходе исследования установлено, что основные задачи вышеупомянутой стратегии заключаются в стимулировании высокотехнологических и инновационных отраслей, производстве продукции с высокой добавленной стоимостью. Приоритет следующего уровня принадлежит традиционным отраслям, которые обеспечивают большое количество рабочих мест, имеют высокий потенциал для роста производства и в которых Украина имеет конкурентные преимущества, таким как АПК, металлургический комплекс, химическая промышленность и ОПК. Основным механизмом стимулирования неоиндустриальных преобразований является государственная инвестиционная политика, которая должна быть нацелена на совершенствование налогового, таможенного и инвестиционного законодательства и приведение его к европейским стандартам, а также улучшение инвестиционного климата.

Ключевые слова: экономическое развитие, стратегия, неоиндустриализация, структурная политика, реструктуризация.

Shepetko Roman. Defining the goals, objectives and priorities of the neo-industrial strategy of Ukraine's economic development. The article attempts to define and justify the goals, objectives and priorities of the neo-industrial strategy of Ukraine's economic development. The study found that the main objectives of the above-mentioned strategy are to change the current raw material specialization, to stimulate the development of high-tech and knowledge-intensive industries, to develop the domestic market, to re-orient its own raw materials not for export, but for domestic industry, to stimulate production of products with high added value, to increase the competitiveness of domestic production by reducing its resource and energy intensity; support the development of alternative energy sources and environmental protection; to raise the technological level of industry and target it to the satisfaction of domestic needs; to build an innovative economy, the growth of which is achieved through the commercialization of innovations and the development of human potential. The important task of the neo-industrial strategy is to improve the structure of domestic exports by increasing the share of high-tech products and goods with high added value as well as stimulating the export of products in whose production the national economy has competitive advantages (the share of imports in the domestic consumption of such goods is relatively low). The next level priority belongs to the traditional industries, which provide a large number of jobs, have a high potential for increasing production and in which Ukraine has competitive advantages: agribusiness, metallurgy, chemical industry and defense industry. The main mechanism for stimulating neo-industrial transformations is the state investment and regulatory policy, which should be aimed at improving tax, customs and investment legislation and bringing it to European standards, improving the investment climate, reducing regulatory pressure on business, introducing an effective system of

business risk insurance, stimulating the development of industrial and technological parks, increasing fiscal incentives for upgrading and expanding productive capacities and investment activities of enterprises, stimulation of citizens to savings, which is one of the main sources of investment, and their transformation into investment.

Key words: economic development, strategy, neo-industrialization, structural policy, restructuring.

Постановка проблеми. Сучасний економічний розвиток не може бути повноцінним лише завдяки створенню сприятливого інвестиційного клімату і на основі автоматичної дії ринкового механізму. Без державного стимулювання неможливо забезпечити необхідні перетворення у промисловості та реалізацію інноваційної моделі економічного розвитку. Для цього необхідна реалізація неоіндустріальної стратегії розвитку з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, що узгоджуються із головними світовими тенденціями і трендами. Одним із найважливіших етапів стратегічного планування є визначення та обґрунтування стратегічної мети, завдань і пріоритетів, прийняття яких дасть змогу всім економічним суб'єктам краще зрозуміти державні пріоритети та адаптувати до них власні плани розвитку. У зв'язку із цим особливою актуальністю набуває питання обґрунтування вищевказаних положень майбутньої неоіндустріальної стратегії економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами дослідження поняття «стратегія економічного розвитку» працювали такі відомі міжнародні науковці, як І. Ансофф [1], М. Мескон [2, с. 160], Г. Мінцберг [3, с. 149], А. Чандлер [4, с. 13]. Відомий український вчений Я. Жаліло у своїх працях охарактеризував основні теоретико-методологічні засади формування державної економічної стратегії [5, с. 8]. Однак, незважаючи на досить значний перелік наукових праць у цій сфері, процес формування стратегії неоіндустріального розвитку в Україні містить багато прогалин і недосліджених аспектів. Потребують уточнення цілі та галузеві пріоритети неоіндустріальної стратегії, обґрунтування та удосконалення – інструменти промислової політики. Потреба у вирішенні вищевказаних завдань зумовила актуальність цієї статті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення та обґрунтування мети, завдань і пріоритетів формування неоіндустріальної стратегії економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення максимальної ефективності неоіндустріальна стратегія повинна передбачати обмежену кількість пріоритетних напрямів, що відповідає принципу концентрації національних ресурсів для досягнення стратегічних цілей. За надмірної кількості пріоритетів (в умовах обмеженості економічних можливостей) національні ресурси розпорозуються, їхня ефективність знижується. Неоіндустріальна стратегія повинна забезпечити зміну поточної сировинної спеціалізації; стимулювати розвиток високотехнологічних і наукоємних галузей промисловості; стимулювати розвиток внутрішнього ринку; переорієнтувати власні сировинні ресурси не на експорт, а для вітчизняної промисловості.

У структурній перебудові перевага повинна надаватися стимулюванню високотехнологічних та інноваційних галузей, а також виробництву продукції з високим вмістом доданої вартості. Пріоритет наступного

рівня належить традиційним галузям, які забезпечують велику кількість робочих місць, мають високий потенціал для зростання виробництва і в яких Україна має конкурентні переваги, таким як АПК, металургійний комплекс, хімічна промисловість і ОПК.

Мета неоіндустріальної стратегії економічного розвитку полягає у:

- підвищенні конкурентоспроможності вітчизняного виробництва за рахунок зниження показників його ресурсо- й енергоємності;
- розвитку альтернативних джерел енергії та захисті екології;
- підвищенні технологічного рівня промисловості та націленні її на задоволення внутрішніх потреб;
- побудові якісно нової – інноваційної – економіки, зростання якої досягається завдяки комерціалізації інновацій і розвитку людського потенціалу.

Важливим завданням є ліквідація структурних диспропорцій, що забезпечить високі темпи економічного зростання і стимулюватиме: розвиток високотехнологічного виробництва; використання енергозберігаючих технологій і відновлювальних джерел енергії; ліквідацію критичного зносу; збільшення частки доданої вартості та наукоємності у структурі вітчизняного експорту; впровадження інновацій; імпортозаміщення; розвиток внутрішнього ринку, малого і середнього бізнесу і включення вітчизняних підприємств у «глобальні ланцюжки» створення доданої вартості.

Державна інвестиційна політика повинна забезпечити концентрацію інвестиційних ресурсів і спрямувати їх на стратегічні цілі, що стане значним поштовхом для відродження вітчизняної промисловості, сприятиме оновленню основних фондів підприємств, ліквідації їх критичного зносу та технологічній модернізації виробництва. Для цього необхідно збільшити інвестиційні видатки до 25% ВВП, які стануть одним із головних драйверів економічного зростання.

Важливою умовою для цього є:

- удосконалення податкового, митного та інвестиційного законодавства і приведення його до європейських стандартів, зниження регуляторного тиску на бізнес, запровадження ефективної системи страхування бізнесових ризиків, стимулювання розвитку індустріальних і технологічних парків;
- активізація фіскальних стимулів щодо оновлення і розширення виробничих потужностей та інвестиційної діяльності підприємств, оскільки особисті кошти компаній є важливим інвестиційним джерелом неоіндустріалізації;

– формування механізму стимулювання громадян до заощаджень, що є одним із головним джерел капіталовкладень, та перетворення їх в інвестиції.

В умовах посилення конкурентного тиску на зовнішніх ринках для традиційної української продукції (сировина і напівфабрикати) розраховувати на значне збільшення вітчизняного експорту не видається можливим. У зв'язку із цим важливими напрямками

неоіндустріальної стратегії є розвиток внутрішнього ринку, що дасть змогу знизити залежність економіки України від зовнішнього впливу. Класичними інструментами для захисту внутрішнього ринку є квоти, захисні імпортерні та експортні мита, валютний контроль, спеціальні преференції для імпортерів продукції інвестиційного призначення, податкові пільги, дешеві державні кредити тощо. Але сьогодні використання багатьох із них обмежується членством України в СОТ і підписанням угоди про асоціацію з ЄС.

1. Захист вітчизняного виробника не може бути постійним, він повинен мати певний строк дії, після якого повинно відбуватися поступове послаблення рівня захисту внутрішнього ринку одночасно із зростанням конкурентоспроможності національної продукції. Регульоване посилення конкурентного тиску з боку імпортерних товарів широкого вжитку є необхідним для подальшого підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. У протилежному разі, як зазначають іноземні науковці [6], постійне субсидування національного виробника може призвести до зниження економічної та технологічної ефективності виробництва.

Інвестиційний імпорт у вигляді сучасного обладнання і технологій доцільно імпортувати без обмежень, оскільки вони є одними з основних чинників неоіндустріальних перетворень. Особливо це стосується іноземного обладнання і технологій, яких немає в Україні або їх вітчизняні аналоги значно поступаються імпортерним за якістю і технічними характеристиками. Для них необхідно запровадити сприятливі умови імпорту.

Пріоритетними напрямками імпортозаміщення є: заміна енергетичного імпорту вітчизняною енергетичною сировиною; заміна споживчих товарів короткострокового і довгострокового споживання; заміна продукції інвестиційного (виробничого) призначення лише в тому разі, якщо вітчизняні аналоги за якістю і техніко-технологічними показниками не поступаються іноземним аналогам. Стратегія імпортозаміщення в галузевому розрізі має певні особливості: в паливно-енергетичному комплексі потрібно приділити увагу заміщенню імпортного газу вітчизняним і розвитку альтернативної енергетики; у металургійному комплексі необхідно замінювати імпортерну продукцію з високою доданою вартістю (продукція з нержавіючої та конструкційної сталі, оцинкований плоский прокат для виробництва профнастилу, інші види плоского прокату, трубні заготовки, арматура); у хімічній промисловості пріоритетним є імпортозаміщення пластмасових та гумових виробів (наприклад, авіаційні шини); у машинобудуванні пріоритетною є підтримка вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки (зернозбиральних комбайнів, тракторів, сівалок, косарок, борон тощо) шляхом надання пільгових кредитів на купівлю їхньої продукції та обмеження імпорту вживаної техніки.

Важливим завданням неоіндустріальної стратегії є покращення структури вітчизняного експорту за рахунок збільшення частки високотехнологічної продукції (з високим рівнем доданої вартості) і стимулювання експорту продукції, у виробництві якої національна економіка має конкурентні переваги (частка імпорту у внутрішньому споживанні таких товарів є відносно низькою). Важливим механізмом стимулювання ек-

порту є підтримка і захист інтересів українських виробників на світових ринках за допомогою економічної дипломатії, під час антидемпінгових розслідувань та на рівні міжнародних угод, а також стимулювання експорту наукоємної продукції за допомогою податкового законодавства, пільгового кредитування для експортерів, надання консультативної, організаційної та іншої підтримки з боку держави для вітчизняних виробників, які намагаються вийти на зовнішні ринки. Обмежити надмірний вивіз сировини, особливо дефіцитних її видів, можливо шляхом запровадження експортного мита на окремі види сировини.

Принципово важливим завданням формування курсу на неоіндустріалізацію є запровадження ідеології «зеленої економіки», яка передбачає екологізацію виробництва (впровадження екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій) і підвищення екологічної культури підприємств. Економічний механізм екологізації виробництва повинен будуватися на принципі «забруднювач платить», що передбачає посилення відповідальності для забруднювачів навколишнього середовища. Реалізація цього принципу передбачає підвищення тарифів екологічних платежів і приведення його до світових стандартів. У 2018 році частка екологічних платежів у податковій структурі не перевищувала 1%, тоді як у розвинутих країнах ця частка становить 6-12%. Не менш важливою є необхідність забезпечення невідворотності покарання за екологічні порушення незалежно від статусу порушника.

Однією з основних перешкод для ефективного функціонування «зеленої економіки» в Україні є низькі розміри екологічних податків, що заважає повною мірою запрацювати економічному механізму захисту навколишнього середовища. У розвинутих країнах бажання мінімізувати природоохоронні витрати стимулює підприємства до створення виробничих ланцюгів, де відходи одного підприємства стають джерелом сировини для іншого. Через невисокі ставки екологічних податків підприємствам не вигідно розвивати згадані ланцюги з утилізації побічних продуктів. Тому важливим кроком для стимулювання неоіндустріалізації є підвищення розмірів екологічних податків.

Особливістю вибору галузевих пріоритетів в українській економіці є те, що вибирати потрібно як з уже наявних галузей, так і з тих, які потрібно створити. У сьогоднішніх реаліях перевага має надаватися таким галузям, які мають найбільший ефект зростання виробництва і зайнятості: АПК, ІТ-сектору, машинобудуванню, ГМК і хімічній промисловості та галузям, що займаються переробкою і використанням вторинної сировини.

З огляду на наявність природних конкурентних переваг для аграрного виробництва (чорноземи, які займають понад 60% територій, і сприятливі кліматичні умови), зовнішньоекономічна місія України полягає у виробництві сільськогосподарської продукції. Головна мета неоіндустріалізації агропромислового комплексу полягає у припиненні практики експорту звичайної сировини, створенні умов для її переробки і виробництві продукції із високим вмістом доданої вартості: продуктів харчування, кормів для тварин, натуральних тканин чи біопалива.

Машинобудування є одним із найважливіших рушіїв економічного розвитку країни і головним споживачем

інновацій та винаходів. Темпи розвитку машинобудування повинні випереджати ріст економіки, що забезпечить інноваційний прорив і сприятливі умови для технічного переоснащення інших галузей економіки. Головний вектор розвитку машинобудування полягає у зростанні наукомісткості, технологічності та інноваційності галузі.

Металургія виступає базисом для розвитку інших галузей, оскільки метал є головним матеріалом життєдіяльності суспільства. Тому неоіндустріалізація металургійної галузі є вкрай важливою для забезпечення сталих темпів розвитку економіки. Позитивні передумови неоіндустріалізації вітчизняної металургії визначаються традиційними конкурентними перевагами (наявністю значних покладів залізорудної сировини і кваліфікованої робочої сили), а також функціонуванням потужних металургійних комбінатів повного циклу.

Перспективний напрям неоіндустріалізації металургійної галузі полягає у заміні технологій виплавки сталі (перехід від ресурсо- й енергозатратного мартенівського методу на використання електродугових печей). У світі електропечі вже набули широкої популярності, оскільки вони (порівняно з мартенівським чи конвертерним способом) є більш економічними й екологічними (що дає змогу скоротити операційні витрати і шкідливі викиди). В Україні розвиток електрометалургії стримується через високий рівень зношеності, технологічної застарілості обладнання, а також дефіцит металобрухту (який переважно спрямовується на експорт).

Для досягнення вищевказаних цілей необхідно розробити і прийняти концепцію неоіндустріалізації металургійної галузі України. Іншим важливим документом є стратегія відбудови Донбасу, яка передбачає відновлення металургійних підприємств та інфраструктури, зруйнованих бойовими діями. Вищезгадані стратегії повинні передбачати податково-кредитні пільги, державні гарантії та іншу підтримку для інвесторів, дії яких відповідають інтересам держави. Для контрагентів, дії яких суперечать національним інтересам, необхідно передбачити штрафні санкції та інші покарання.

Хімічна промисловість є однією із системоутворюючих галузей сучасної економіки України і складається в основному з великотоннажних виробництв базової хімічної продукції на ранній стадії ланцюгів (близько 70% від обсягу виробництва усієї галузі). Вона також є базою для розвитку нанотехнологій, фармацевтики та виробництва нових речовин і матеріалів. Хімічна промисловість має значний потенціал для розвитку, враховуючи високий внутрішній і зовнішній попит на хімічну продукцію.

Основними напрямками неоіндустріалізації хімічної промисловості є: імпортозаміщення хімічної продукції з високою доданою вартістю, яка має значний попит на внутрішньому ринку: лакофарбові матеріали, побутова хімія, товари для очищення стічних вод тощо; виробництво і вторинна переробка продукції з гуми і пластмаси з можливістю створення альтернативних видів палива; розширення виробництва малотоннажної і «тонкої» хімії (кінцеві ланки ланцюгів) на основі інноваційних технологій; розширення асортименту вітчизняних товарів для АПК: мінеральних добрив,

засобів захисту рослин і ґрунтів, харчових домішок для тварин; підвищення енергоефективності технологічного процесу, диверсифікація джерел постачання енергії та перехід на відновлювальну енергетику; впровадження екологічно чистих технологій, налагодження безвідходних або маловідходних технологічних схем (коли відходи одного підприємства є сировиною для інших підприємств).

Висновки. Неоіндустріальна стратегія повинна передбачати обмежену кількість пріоритетних напрямів, оскільки надмірна кількість пріоритетів призводить до розпорошення ресурсів і зниження їхньої ефективності. Тому пріоритетність повинна будуватися таким чином: найважливішим пріоритетом повинна стати зміна поточної сировинної спеціалізації, стимулювання розвитку високотехнологічних і наукоємних галузей промисловості, внутрішнього ринку, переорієнтація власних сировинних ресурсів не на експорт, а для вітчизняної промисловості. Пріоритет наступного рівня належить розвитку традиційних галузей, які забезпечують велику кількість робочих місць, мають високий потенціал для зростання виробництва і в яких Україна має конкурентні переваги: АПК, гірничо-металургійний комплекс, хімічна промисловість і ОПК.

Важливою умовою підвищення ефективності неоіндустріальної стратегії є концентрація інвестиційних ресурсів і спрямування їх на вирішення стратегічних завдань: оновлення основних фондів підприємств, ліквідацію їх критичного зносу та технологічну модернізацію виробництва. Для цього необхідно збільшити інвестиційні видатки до 25% ВВП, які стануть одним із головних драйверів економічного зростання. Для підвищення інвестиційної активності необхідно удосконалити податкове, митне та інвестиційне законодавство і привести його до європейських стандартів, знизити регуляторний тиск на бізнес, запровадити ефективну систему страхування бізнесових ризиків. Здійснення вищезазначених заходів сприятиме покращенню інвестиційного клімату та стимулюватиме надходження інвестицій в Україну.

Принципово важливим завданням формування курсу на неоіндустріалізацію є запровадження ідеології «зеленої економіки», яка передбачає екологізацію виробництва (впровадження екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій) та підвищення екологічної культури підприємств. Однією з основних перешкод для ефективного функціонування «зеленої економіки» в Україні є низькі розміри екологічних податків. Через невисокі ставки екологічних податків підприємствам України вигідніше платити екологічні податки, аніж розвивати вищезгадані ланцюги з утилізації побічних продуктів одне одного. Тому важливим кроком для підтримки розвитку «зеленої економіки» в Україні є підвищення розмірів екологічних податків. Запровадження вищевказаних рекомендацій підвищить ефективність неоіндустріальної стратегії та стимулюватиме економічний розвиток України. *Перспективи подальших розвідок*, на нашу думку, повинні вестися у напрямі підвищення енерго- і ресурсоефективності та екологічності вітчизняної промисловості. Важливим механізмом досягнення цього результату є залучення сучасних світових технологій та інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. Пер. с англ. СПб.: Питер, 1999. 416 с. (серия «Теория и практика менеджмента»).
2. Мескон М. Основы менеджмента [Электронный ресурс] / [М. Майкл, М. Альберт, Ф. Хедоури]. М.: Дело, 2004.
3. Минцберг Г., Куинн Дж.Б., Гошал С. Стратегический процесс. СПб., Питер, 2001, с. 149.
4. Consolidated Treaties: Treaty Establishing the European Community. Treaty on European Union. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 1997.
5. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія. К.: НІСД, 2009. 336 с., іл.
6. Alavi R. Industrialization in Malaysia: import substitution and infant industry performance. Routledge, 2006.